

Ἀπὸ τὴν μίνησιν τῶν Ἰδεῶν

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑΚΗ

Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι αἱ Δημόσιαι Σχέσεις «ἐπανεμφανίζονται» κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διαμορφώσεως τῆς βιομηχανικῆς ἐποχῆς ἐλέγχεται ὡς πραγματικότης. Ἡ ἔρευνα ἐπομένως εἰσέρχεται εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀναλύσεως πλέον τῆς πραγματικότητος αὐτῆς, ἡ ὁποία συντελεῖται διὰ τῶν Δημοσίων καὶ ἀφορᾷ τὴν συγκρότησιν τῆς ἐμπορικῆς κατ' ἀρχὴν γνώμης, ἡ ὁποία ἐξειδικεύεται ἐμφανιζομένη ὡς δραστηριότης βιομηχανική, ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ παρόντος κειμένου. Τὸ σύνολον τῆς γενικῆς εἰκόνας τοῦ «βιομηχανικοῦ πολιτισμοῦ», διεμόρφωσε τὴν «βιομηχανικὴν κοινωνίαν», ἡ ὁποία μελετᾶται ὡς «εἰδική» μορφή ὑπὸ τῆς Γενικῆς Κοινωνιολογίας, ποὺ δημιουργεῖ νέους κλάδους, ἀναλόγως πρὸς τὴν διαμόρφωσιν καὶ τὰς ἀνακατατάξεις τῆς κοινωνικῆς δομῆς, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως διαφόρων στοιχείων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύοντα ρόλον — κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν — ἀσκεῖ τὸ τεχνικὸν περιβάλλον.

Ὑπὸ τὰς σκέψεις αὐτάς, ἡ βιομηχανικὴ ἐποχὴ ὠδήγησεν εἰς τὴν δημιουργίαν παρθενογενεοῦς βιομηχανικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ὡς ἐκ τούτου ἐρευνᾶται ὡς ἀυθόπαρκτος κατάστασις.

Παρὰ ταῦτα ἡ τεχνικὴ ἐκείνη ὁδὸς διὰ τῆς ὁποίας ὑπηρετεῖται, διαδίδεται καὶ διαμορφοῦται εἰς σχήματα καὶ κατὰ συμφέροντα (1) τὸ κλίμα αὐτό, εἶναι αἱ Δημόσιαι Σχέσεις. Αἱ Δημόσιαι Σχέσεις τείνουν δηλαδὴ νὰ διαμορφώσουν ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις τῆς ἐμπορικῆς (2) καὶ κατ' ἐπέκτασιν βιομηχανικῆς δραστηριότητος «εἰδικὴν» κοινὴν γνώμην ἀφορώσαν εἰς τὴν μικροοικονομικὴν αὐτῶν ζώνην.

Τὴν ἐξέλιξιν αὐτὴν, δηλαδὴ τὰς ἐνεργείας ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι ἐν τῷ συνόλῳ τῶν συντελοῦν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς «βιομηχανικῆς γνώμης», ἔχει ὡς στόχον νὰ διαπραγματευθῇ ἡ παροῦσα μελέτη.

1. Συμφέρον ἔχει τὸ Κράτος διὰ τὴν διάδοσιν τῆς ἀναπτυξιακῆς βιομηχανικῆς πολιτικῆς — βιομηχανικὴν γνώμην καλλιεργουμένην ὑπὸ τῶν κρατικῶν φορέων. Συμφέρον ἐπίσης ἔχει καὶ ὁ βιομήχανος διὰ τὴν διάδοσιν τῆς συνδρομῆς του εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ βιομηχανικοῦ κλίματος μέσῳ τῆς ἀξίας τῆς παραγωγικῆς του δραστηριότητος.

2. Ἐπαναλαμβάνεται ὅτι ἡ βιομηχανικὴ δραστηριότης εἶναι ἀπόρροια τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἐξάπλωσις τῆς ἐμπορικῆς ἰδέας ὡς βιομηχανικοῦ μέσου, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ διαμορφώσῃ ἀπείρους ἐμπορικὰς εἰδικότητας καὶ ἐπαγγέλματα. Ἡ κατάστασις αὐτὴ ἀφοῦ ἀνελύθη ὡς κοινωνικὸς σκοπός, ἐτέθη ἕνας νέος στόχος τοῦ ὁποίου προορισμὸς ἦτο ἐνημέρωσις διὰ τὴν κοινωνικὴν αὐτὴν διακονίαν, ἡ ὁποία, παρ' ὄλην τὴν πρόοδόν της εἶχεν ἀνάγκην εἰδικῆς μεταχειρίσεως καὶ ἐμφανίσεως.

Πέντε στοιχεῖα διαμορφώνουν ἐντεῦθεν τὸ νόημα τῆς ἐμπορικῆς ἰδιότητος, ἦτοι Ἡ τάσις, ἡ κλίσις, ἡ δύναμις πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ αὐθουπαξίαν τῆς μικρᾶς οἰκονομίας, ἡ διάθεσις πρὸς αὐτονομίαν καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ δημιουργεῖ ἢ κατάστασις τοῦ πελάτου.

Ἱστορικῶς, αἱ Δημοσῖαι Σχέσεις φαίνεται ὅτι ἐκινήθησαν πρωταρχικῶς διὰ τὸν προσωπικὸν παράγοντα τοῦ ἐμπορίου, δηλαδὴ τὸ ἄτομον ποῦ ἐμφορεῖται ἀπὸ τὴν προεκτεθεῖσαν «διάθεσιν».

Ἡ ἐμπορικὴ δραστηριότης εἶχε μίαν ἀνάγκην, νὰ διαθέτῃ ἀποκλειστικὴν ἐντύπωσιν διὰ τὴν τάξιν της. Τοῦτο ἐρμηνεύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ ἐμπόριον φύσει ἀσταθὲς καὶ μεταβλητὸν (3) ἐπιθυμεῖ μίαν διαρκῆ γνώμην δι' αὐτό.

Τὸ ἄτομον ἐπομένως ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῶν ἐμπορικῶν του σκοπῶν δημιουργεῖ πρῶτον τὴν ἀνάγκην πρὸς διαμόρφωσιν τῆς ἐμπορικῆς γνώμης, ἡ ὁποία ἀπὸ προσωπικῆ συναντωμένη καὶ μὲ ἄλλας παραλλήλους, ὄγκουται καὶ ἐξελίσσεται εἰς ἐμπορικὸν πνεῦμα, ἐνιαῖον καὶ ἐθνικόν.

Ἐν συνεχείᾳ ἔρχεται τὸ Δημόσιον, τοῦ ὁποίου ἡ πολιτικὴ προστατεύει τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐμπορικοῦ πλέον κόσμου καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ἐν γένει πνεύματος. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο τοῦ κράτους ἐκδηλοῦται ἐνεργῶς καὶ διαπλάσσει μὲ τὴν σειρὰν του στερεῶς πλέον (νόμοι) τὴν ὄλην μάζαν.

Η ΜΕΘΟΔΕΥΣΙΣ

Αἱ Δημοσῖαι Σχέσεις ἐργαζόμεναι εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν, χρησιμοποιοῦν πολλὰς ὁδοὺς προκειμένου νὰ δικαιολογήσουν κοινωνικῶς τὰ ἀμέσως ἀτομικὰ συμφέροντα, ἀποδίδοντα αὐτὰ ὑπὸ τὸ νόημα τῆς γενικωτέρας συνδρομῆς, ἦτοι πρὸς τὸ γενικὸν συμφέρον.

Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ εἶναι μία σκληρὰ ἐνέργεια, ἡ ὁποία ὑποχρεώνει διὰ τῆς κοινωνικῆς ὁδοῦ καὶ μὲ κοινωνικὰ ἐπιχειρήματὰ νὰ ἀλλάξῃ σκέψεις ἢ καὶ συνηθείας τὸ σύνολον καὶ νὰ συμμερισθῇ τὴν διάθεσιν τοῦ ἐμπορίου. Οἱ ἐπιτυχίαι εἶναι συνήθεις καὶ ἀποτέλεσμα τούτων ἡ ἄνοδος τῆς δημοτικότητος τοῦ ἐμπορίου, ὡς μέσου ἰκανοποιήσεως τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ κοινωνικοῦ συρμού.

Ἡ διαμόρφωσις τῆς γνώμης αὐτῆς, κρίνεται ὡς ἀναγκαία προκειμένου νὰ ὑπάρξῃ οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα, ἦτοι κέρδος, τὸ ὁποῖον πλέον ἀποζημιώγει οἰκονομικῶς τὸν ἔμπορον.

Ἐὰς ἐλθωμεν ὁμως εἰς τὴν τεχνικὴν διὰ τὴν μεθόδευσιν τῆς προσπάθειαις τῶν Δημοσίων Σχέσεων.

3. Ἀνθρωπίνῃ τάσει συνεχῶν ἀναζητήσεων.

Διακρίσεις καὶ τακτικάι: Τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης ἐργασίας εἶναι διπλό: ἡ ἐμπορικὴ γνώμη καὶ ἡ εἰδικὴ βιομηχανικὴ γνώμη.

Ἡ ἐμπορικὴ γνώμη:

α) Ἡ σύγχρονος τάσις τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν γενικῶν κοινωνικῶν δεδομένων — ἐπιθυμεῖ νὰ διαδώσῃ ὅτι ἡ ὁρμὴ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν προϋποθέσεων πρὸς συντήρησιν, δὲν πραγματοποιεῖται χάριν ἀτομικῶν λόγων, ἀλλὰ πρὸς ὄφελος τοῦ συνόλου. Διαδίδουν δηλαδὴ αἱ Δημόσιαι Σχέσεις τὸ «ἠρωϊκόν» ἐν προκειμένῳ στοιχείῳ, τὸ ὁποῖον τείνει νὰ ἐμφανισθῇ ὡς προστασία ὑπὸ ἀτόμων μὲ περισσεύμα ὀρμητικῆς διαθέσεως, ἡ ὁποία ὅμως δὲν καθηλώνεται ὡς πλεονεξία, ἀλλὰ ὡς προστασία ὑπὲρ τοῦ στερουμένου καὶ ἀδυνάτου κοινωνικοῦ στοιχείου.

Τὸ ἐμπορικόν δηλαδὴ κέρδος δὲν εἶναι μόνον τὸ περιουσιακόν, ἀλλὰ ἡ ἀναγνώρισις τῆς σημασίας διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ συνόλου.

Αὕτη εἶναι μία ἐπίδιωξις.

β) Εἰς τὴν πορείαν ὅμως διὰ τὴν διάδοσιν τῆς συγχρόνου αὐτῆς ἐμπορικῆς ἐπιθυμίας εἰδικεύεται ἐν συνεχείᾳ ἡ πρώτη αὐτῆ κατάκτησις καὶ νέα τάσις τῶν Δημοσίων Σχέσεων ἐμφανίζεται, πού ἀφορᾷ τὴν ἀξιολόγησιν τῶν ἐπὶ μέρους ἐμπορικῶν κινήσεων.

γ) Ἐδῶ διαχωρίζεται εἰς τὴν καθ' αὐτὴν προβολὴν τῶν ἐπὶ μέρους ἐμπορικῶν τάσεων καὶ τῶν ἐμφανιζομένων πλέον ἐπαγγελματικῶν πεδίων, τὰς ὁποίας δημιουργεῖ ἡ ἐμπορικὴ δραστηριότης.

Τὸ ἐμπόριον ἐμφανίζεται ὄχι ὡς ἔνωσις εἰς τὴν φάσιν αὐτὴν, ἀλλὰ ὡς τμήματα εἰδικευμένα. Ἐνδιαφέρεται ὅμως τὸ ἐμπόριον καὶ διὰ τὰ στελέχη, πού τὸ κινοῦν, ἐνδιαφέρεται νὰ προβάλλῃ καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς νὰ προκαλέσῃ νέαν κοινωνικὴν συμπάθειαν. Ἐνδιαφέρεται ὅμως καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ στέλεχος νὰ κινήθῃ, νὰ προβληθῇ ὡς ἰκανότης.

Ἡ παράλληλος αὐτῆ κίνησις, οὐχὶ σπανίως ἐκδηλοῦται διὰ τῶν Δημοσίων Σχέσεων τοῦ Ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον θέτει «εὐχαρίστως» αὐτὰς εἰς τὴν διάθεσιν τῶν στελεχῶν, ἐφ' ὅσον ἡ ὅλη προσπάθεια καὶ πάλιν ὠφελεῖ τὴν ὅλην τακτικὴν.

δ) Τὸ ἐμπόριον ἐπιθυμεῖ νὰ διαδίδουν αἱ Δημόσιαι Σχέσεις τὴν ἀμείωτον διάθεσιν πρὸς ἐπιχειρηματικὴν δρᾶσιν, στοιχεῖον νέον πού μεθοδεύουν αἱ Δημόσιαι Σχέσεις, ἐντέθεν, καὶ τὸ ὁποῖον παρέχει ἐξασφάλισιν — βεβαιότητα διὰ τὴν συνέχισιν, ἀνανέωσιν τῆς διαθέσεως πρὸς παροχὴν ὑπηρεσιῶν. Δημιουργεῖ δηλαδὴ τὴν ἐννοίαν τῆς μονιμότητος, ἡ ὁποία ἐκτιμᾶται ἀπὸ τὸ σύνολον, πού ἀγωνιᾷ διὰ τὴν συντήρησιν του εἰς τὸ μέλλον. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐρμηνεύει τὴν ὑπερβολικὴν διάθεσιν πολλῶν ἐπιχειρηματιῶν, ὅπως προβάλλουν τὰς ἀποφάσεις καὶ τὴν τόλμην ταν διὰ τὴν ἀνάληψιν ἐνεργῶς ἐπιχειρηματικῶν κινδύνων.

Ἡ προσπάθεια αὐτῆ ἐκτιμᾶται ἐπὶ πλέον ἀπὸ τὸ κοινὸν ὡς ἀφετηρία συνεχοῦς παραγωγῆς, ἡ ὁποία ἔρχεται νὰ καλύψῃ τὸν συρμὸν καὶ τὸν γρήγορον ρυθμὸν τῆς ἐναλλαγῆς του.

ε) Ἡ ἐμπορικὴ τάσις τῆς ἐποχῆς μας διήλθεν ἀπὸ τὸ τοπικὸν ἐνδιαφέρον καὶ κινεῖται ἤδη εἰς ἔθνικὸν καὶ διεθνὲς πεδῖον. Ἐπομένως ἡ ἀξία τοῦ προϊόντος ἀπαιτεῖ καθολικὴν ἐκτίμησιν ἐντὸς ἔθνικῶν ἢ διεθνῶν ὁρίων. Ἡ τεχνικὴ λοιπὸν τῶν Δημοσίων Σχέσεων διὰ τῶν μέσων ποῦ ἐπιλέγει πρὸς ἐπιδιώξιν τῶν σκοπῶν τῆς, κινεῖται σχεδὸν εἰς ἓνα ἄσυνορον κόσμον, ἐπιδιώκουσα μίαν πραγματικὴν καθολικὴν ἐντύπωσιν - γνώμην.

στ) Τὸ ἐμπόριον ὅμως ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκτιμᾷ τὸ κοινὸν ὄχι μόνον τὴν τάσιν τοῦ διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν ἐμπορικῶς ἐνὸς χώρου μικροῦ ἢ μεγάλου, ἀλλὰ ἐπὶ πλεόν καὶ τοῦ συνεχοῦς χρόνου ποῦ ἐργάζεται διὰ τὴν ἐξασφάλισιν συγχρόνου καὶ ἐπαρκοῦς παραγωγῆς. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς λέγεται ὅτι τὸ κοινὸν εἶναι γνώμη, ἢ ὅτι ὁ χρόνος εἶναι χρῆμα, ἀξία, κεφάλαιον διὰ τὸ ἐμπόριον. Ὁ χρόνος εἰς τὸ ἐμπόριον ὑποκρύπτει εὐκαιρίας, τὰς ὁποίας νυχθημερὸν καταδοκεῖ ὁ ἐπιχειρηματίας διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ εὐκαιρίας εἰς τὸ κοινόν.

ζ) Ὁ ἔμπορος συνδέεται μέσφ τῆς ἐργασίας του, ἰδιαιτέρως στενῶς μὲ τὸ κοινωνικὸν σύνολον. Ἡ ἐμπορικὴ ἐργασία ἔρχεται νὰ ἱκανοποιήσῃ βασικὰς ἀνάγκας ἄλλων ἀτόμων. Τὰ άτομα αὐτά, ποῦ δὲν εἶναι ἄλλα ἀπὸ τὸν καταναλωτὴν, ὀφείλουσιν νὰ «διακρίνουσιν» τὴν ἐμπορικὴν ἐργασίαν, ἐφ' ὅσον αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ εἶναι μία πρόνοια ὑπὲρ τοῦ συνόλου. Ἐδῶ ἀναφαίνεται ἡ προσωπικὴ ἐπιθυμία διὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ εἶδους τῆς ἐργασίας. Ἐχομεν ἐδῶ τὴν προσωπικὴν γνώμην, ὑπὲρ τοῦ ἐπιχειρηματίου.

Αὐτὰ βασικῶς τὰ στοιχεῖα καλλιεργοῦν αἱ Δημόσιαι Σχέσεις διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ἐμπορικῆς γνώμης.

Βεβαίως αἱ Δημόσιαι Σχέσεις ἐνεργοῦν μεμονωμένως καὶ συναντῶνται εἰς τὸ γενικὸν πνεῦμα, δηλαδὴ εἰς τὴν γενικὴν τῶν ἐπιτυχίαν. Εἰς τὴν προσπάθειάν τῶν ὅμως λαμβάνουσι ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἀτομικὰ στοιχεῖα, πέραν τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, τὰ ὁποῖα ἀναλόγως τῆς συνυπάρξεως καὶ συνταυτίσεώς τῶν ὀπλίζουσι τὴν κοινὴν γνώμην ὑπὲρ. Τὰ ἀτομικὰ αὐτὰ ἀκριβῶς στοιχεῖα δημιουργοῦν, ἐμφανίζουσι καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐπιχειρηματίου - προσωπικὸν στοιχεῖον - ὡς προελέχθη.

Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι συνήθως ἐνδεικτικά, διότι δυνατόν ὁ Σύμβουλος Δημοσίων Σχέσεων νὰ ἀνακαλύπτῃ νέα τοιαῦτα εἰς τὸν κόσμον τοῦ ἐπιχειρηματίου.

Μεταξὺ λοιπὸν τῶν στοιχείων τούτων εἶναι: Ἡ δυνατότης ὀργανώσεως κατὰ περίπτωσιν - Ἡ ἱκανότης προγραμματισμοῦ βασιζομένου εἰς στοιχεῖα, ἐκτιμώμενα ὡς θετικά, καὶ προερχόμενα ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῆς παρατηρήσεως - Ἡ ταχεῖα προσαρμογὴ ποῦ συνδέεται μὲ τὸ προηγουμένον - Ἡ πρακτικότης τῆς σκέψεως - Ἡ τόλμη καὶ ἡ ἀποφασιστικότης - Οἱ συνδυασμοὶ καὶ οἱ θετικοὶ ὑπολογισμοὶ - Ἡ συνεπὴς πορεία - Ἡ δυνατότης καὶ φιλεργατικότης - Ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸν σκοπὸν - Ἡ πίστις καὶ ἡ τιμότης.

Ἡ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΓΝΩΜΗΣ

Μέχρις ἐδῶ συνεδέθημεν μὲ τὰ γενικὰ ἐκεῖνα «ὄλικα» καὶ προσωπικὰ στοι-

γεία, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιούμενα ὀδηγοῦν τὰς σκέψεις τῶν Δημοσίων Σχέσεων ἐν τῇ ἐπιδιώξει ὠφελίμου γενικοῦ ἐμπορικοῦ κλίματος.

Ἦδη εἰσερχόμεθα εἰς τὸ δεύτερον σκέλος τοῦ τίτλου τοῦ παρόντος θέματος πού ἀφορᾷ τὴν δημιουργίαν τῆς βιομηχανικῆς γνώμης.

Ἐλέχθη ὅτι, ἡ βιομηχανικὴ δραστηριότης ἀποτελεῖ μέρος τῆς γενικωτέρας ἐμπορικῆς καὶ ἐπιχειρηματικῆς δράσεως.

Ἡ «εἰδίκευσις» αὐτῆ τοῦ ἐμπορίου ὑπῆρξε τόσον γιγαντιαία, ὥστε ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς βιομηχανίας νὰ «ἐξαφανίζεται» σχεδὸν ὁ σύνδεσμος καὶ νὰ τίθεται ἡ μῆτηρ, ἐμπορικὴ ἔννοια, εἰς τὸ περιθώριον.

Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος (4) «ἤρχισαν ἤδη νὰ ἐμφανίζονται τὰ πρῶτα σημεῖα ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος εἰς τὴν ἐν γένει ὀργάνωσιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς».

Αἱ ἐπιπτώσεις ὑπῆρξαν πολὺπλευροὶ καὶ ἐπέφεραν βαθεῖας τομὰς εἰς τὸν τρόπον ζωῆς, ἀκόμα καὶ τοῦ σκέπτεσθαι. «Χιλίους ἀντικτύπους, ἠθικοὺς, κοινωνικοὺς, πολιτικοὺς μὲ βήματα γίγαντος» ἔφερον ἡ βιομηχανικὴ ἐποχὴ πού διεμόρφωσε καὶ τὴν βιομηχανικὴν κοινωνίαν (Βλέπε : «Δέκα ὀκτὼ μαθήματα διὰ τὴν βιομηχανικὴν κοινωνίαν». Ἐκδοσις Γκαλλιμάρ 1964, τοῦ περιφήμου Ἑρευνητοῦ τῆς Ἑυρωπαϊκῆς Κοινωνίας Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόνης κ. Ρεϋμόν Ἀρόν).

Ἐνώπιον λοιπὸν τῆς ἐμπορικῆς αὐτῆς πραγματικότητος, ἡ ὁποία ἐν πολλοῖς ἐπηρεάζει τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς σημερινῆς πλέον βιομηχανικῆς κοινωνίας, ποία ἡ στάσις τῶν Δημοσίων Σχέσεων ;

Καὶ ἐδῶ ὁ καθορισμὸς τῆς τύχης τῶν Δημοσίων Σχέσεων εἰς μίαν προσπάθειαν διαμορφώσεως γνώμης κάτω ἀπὸ τὴν μίαν ἤδη διαμορφουμένην κατάστασιν, σχετίζεται ἄμεσα μὲ τὴν ἔρευναν τῶν στοιχείων πού συνθέτουν τὸ κλίμα τοῦ «νέου κόσμου».

Ἡ ἐπίδρασις τῆς βιομηχανίας εἰς τὰ μέχρι σήμερον κοινωνικὰ σχήματα, ἐπετεύχθη χάρις εἰς τὴν συγκεκριμένην μορφήν (κοινωνικὴν) πού ἔλαβεν ἔναντι πολλῶν θεμάτων ἡ βία καὶ ἀπότομος εἰσόδος τῆς βιομηχανίας. Ἡ βιομηχανία ἤλθε καὶ θεράπευσε ἀνάγκας καὶ ἔδωσε νέαν ἀξίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἠλευθέρωσε (ἐξανθρόπισεν) ἀπὸ τὸ πέλμα τῆς «τυραννίας» τῆς ἐργασίας. Ἡ μηχανὴ τοῦ βιομηχάνου ἔγινε φαινόμενον ἐρεύνης, ἐπειδὴ ἔφερον ἕνα ἄγνωστον στοιχεῖον εἰς τὸ προσκλήριον καὶ τὸ ὁποῖον ἦτο «τεχνικὸν πνεῦμα», καθὼς θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ προσδιορίσῃ.

Ἡ ἔρευνα αὐτῆ ἤρχισε μετὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, περίοδον τὴν ὁποίαν πολλοὶ συγγραφεῖς χαρακτηρίζουν ὡς τρίτην φάσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως, ἐνετάχθη δὲ ὡς ἦτο φυσικόν,

4. Ἡ ἱστορικὴ βιβλιογραφία διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν ἐπιπτώσεών της εἶναι μεγάλη. Βλ. διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανικῆς κινήσεως καὶ κοινὴν χρονολογίαν, εἰς μελέτην Καθηγητοῦ Ι. Π. Ξυροτήρη, ὑπὸ τὸν τίτλον «Βιομηχανικὴ Κοινωνία», Θεσσαλονικὴ 1968.

εἰς τὰ πλαίσια τῆς Γενικῆς Κοινωνιολογίας, τῆς ὁποίας νέον κεφάλαιον ὑπάρχει ἤδη ἡ Βιομηχανικὴ Κοινωνιολογία.

Αἱ Δημόσιαι Σχέσεις εἰς μίαν συνεργασίαν μὲ τὰς νέας αὐτὰς ἐπιστημονικὰς θέσεις, ἐπιχειροῦν νὰ διαπλάσσουν μίαν σύμφωνον πρὸς τὴν ἄποψιν τῆς βιομηχανίας πραγματικότητα, ἡ ὁποία ἐκπηγάζει ἀπὸ τὴν σκέψιν ὅτι ἡ παραγωγή τῶν ὕλικῶν ἀγαθῶν διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ζωῆς συντελεῖται εἰς τὸν βιομηχανικὸν χῶρον—τὸ ἐργοστάσιον. Ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ εὐρίσκεται ἐξηρητημένος πλέον ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῆς μηχανῆς, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ μέχρι τοῦ σημείου ἀχρηστεύσεως τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως καὶ προσοχῆς, διὰ τῶν ἐπιτεύξεων τοῦ αὐτοματισμοῦ καὶ τῶν ὑπολογιστῶν.

Ἡ διαμόρφωσις, ἐδῶ, μιᾶς γνώμης κάτω ἀπὸ τὴν πίεσιν τοῦ νέου «φυσικοῦ» τρόπου ζωῆς τῆς ὁποίας τὰ σχήματα τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐνὸς συγκεκριμένου πνεύματος, τοῦ βιομηχανικοῦ, εἶναι δύσκολος ἂν ὄχι προβληματικὴ.

ΠΟΙΟΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ

Ἄς ἔλθωμεν ὁμῶς πλησίον τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμεύουν ὡς περιεχόμενα μιᾶς τοιαύτης προσπαθείας. Καὶ πρῶτον. Ποῖον ἐνδιαφέρει ἡ διαμόρφωσις γνώμης καὶ ποῖον τὸ περιεχόμενον καὶ αἱ ἐπιδιώξεις αὐτῆς ;

Ὁ μόνος ἐνδιαφερόμενος διὰ μίαν «δικαιοσύνην», κοινωνικὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἀξιολόγησιν τῆς ἐργασίας του εἶναι ὁ βιομήχανος. Ὁ βιομήχανος, ὄχι ὁ κεφαλαιοκράτης. Διότι ἡ θέσις τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ ἀντικαθίσταται ἤδη — κατὰ τὴν βιομηχανικὴν ἄποψιν — ὑπὸ τοῦ νέου στοιχείου τοῦ «νέου τύπου» ἐργασίας, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν τεχνολογικὸν καταμερισμόν, τὸν ὁποῖον πολλοὶ θεωροῦν ὡς τὸ νέον χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῆς ἐργασίας εἰς τὰ πλαίσια τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας.

Ἡ συνεργασία, λοιπόν, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ νέου καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, ἀποτελεῖ στοιχεῖον ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας σκέψεως.

Τοῦτο ὁμῶς δημιουργεῖ ἐν συνεχείᾳ καὶ μίαν ὑποχρέωσιν, τὸ νὰ δικαιολογήσῃ δηλαδὴ καὶ ἀποδώσῃ λογαριασμόν ὁ βιομήχανος ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς συνεργασίας καὶ τοῦ γενικοῦ κέρδους τὸ ὁποῖον προήλθεν ἐξ αὐτῆς.

Ὁ σύγχρονος βιομήχανος προχώρησε περισσότερο εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ δημιουργήσῃ θετικὴν γνώμην διὰ τὴν δραστηριότητά του καὶ τὴν σημασίαν της. Ἐπεδίωξεν ἀκόμα νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἕνας ἄπλος συντονιστῆς μιᾶς γενικῆς προσπάθειας εἰς τὴν ὁποίαν μάλιστα ἔχουν δικαιώματα οἱ συνεργάται. Κατ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὁ βιομήχανος διέθεσε καὶ μετοχὰς εἰς τὸ προσωπικόν του, ὡς κίνητρον παραγωγικότητος, ἀλλὰ καὶ διαμορφώσεως μιᾶς νέας ἀντιλήψεως διὰ τὴν κοινωνικὴν του διάθεσιν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ χώρου ἐργασίας.

Ὁ βιομήχανος εἶναι γεγονὸς ὅτι καὶ ὁ ἴδιος προσεχώρησε εἰς τὴν ἐποχὴν τὴν βιομηχανικὴν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔφερε. Καὶ τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι καὶ ὁ ἴδιος γίνεται συμμετοχὸς καὶ συγκοινωνὸς τῆς γνώμης, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχουν οἱ τρίτοι. Τὰ μέτρα τώρα ὡς πρὸς τὴν προσχώρησιν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς νέας

αυτῆς γνώμης καὶ τὴν ἀποδοχὴν τῆς εἶναι διάφορα καὶ ἀνάλογα πρὸς τὴν ποιότητα καὶ ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας.

Ἡ ἐργασία τῶν Δημοσίων Σχέσεων ἤδη ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἐργασθῆ ἐπάνω εἰς ομάδας συμφώνως πρὸς τὸ μέγεθος τῆς προσχωρήσεως ἐκάστης εἰς τὸ νέον βιομηχανικὸν πνεῦμα. Τὰ στοιχεῖα πού κρίνουν τὰς ομάδας καὶ τὰς διαχωρίζουν βασίζονται εἰς οικονομικά, ἠθικά, ψυχολογικά, ἐκπαιδευσεως καὶ πολιτικῆς στάθμης, γενικῆς δηλαδὴ ἀναπτύξεως, ἐπὶ τῆ βάσει ὅμως τῆς νέας διαμορφωθείσης βιομηχανικῆς ζωῆς.

Τὰ νέα στοιχεῖα, τῆς νέας βιομηχανικῆς ἐποχῆς διὰ τὸν Σύμβουλον Δημοσίων Σχέσεων ἔχουν ἰδιαιτέραν σημασίαν, ἐφ' ὅσον δημιουργοῦν νέας ἠθικὰς ἀπόψεις καὶ πρὸ πάντων νέον πρῖσμα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐκτιμᾶται καὶ ἐρμηνεύεται ἡ διάθεσις τοῦ βιομηχανίου.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ σημασία τῆς ἀξίας καὶ τῆς κληρονομίας τῆς ἠθικῆς καὶ τῶν ἀξιῶν πού ὑπῆρχον εἰς τὴν προβιομηχανικὴν ἐποχὴν. Κληρονομία, ἡ ὁποία εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐγκαταλειφθῆ καὶ ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ νὰ παίζει πρωταρχικὸν ρόλον ἀπὸ ἱστορικῆς, ἐθνολογικῆς καὶ ἠθικῆς πλευρᾶς καὶ εἰς τὴν παρῶσαν βιομηχανικὴν κοινωνίαν.

Τὰ αἰσθήματα εἰς τὴν ζωὴν σήμερον δὲν ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τεχνικοῦ πνεύματος. Αἱ ἀξίαι τῆς ζωῆς παραμένουν ἀναλλοίωτοι καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶναι ἰδιαιτέρας ἐκμεταλλεύσιμον ἀπὸ τὰς Δημοσίας Σχέσεις. Ἐνα ὅμως χαρακτηριστικὸν τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας εἶναι ἡ ἀνοδος τῶν μικρῶν εἰς τοὺς χώρους τῶν μέτρων τῶν μεγάλων.

Ἡ βιομηχανικὴ ἐποχὴ συνετέλεσεν ἐπίσης εἰς τὸν μετασχηματισμὸν τῶν ομάδων παραγωγῆς καὶ τῶν μεθόδων παραγωγῆς. Συνετέλεσεν ἐπίσης εἰς τὴν διαμόρφωσιν νέων ἀγορῶν καὶ νέων ἀπαιτήσεων τῆς ἀγορᾶς. Ἡ συνεργασία ἐντεῦθεν τῶν Δημοσίων Σχέσεων με τὸν κλάδον marketing εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν ἐπιτελεῖν ἀποτελέσματος.

ΤΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

Καὶ διὰ νὰ ὀλοκληρώσωμεν τὴν παροῦσαν ἐργασίαν ἀναφερόμεθα ἤδη εἰς ἓνα νέον στοιχεῖον, πού ἀφορᾷ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν Δημοσίων Σχέσεων πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν κλίμα τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας, ὡς αὕτη ἐμφανίζεται εἰς τὰ πλαίσια τοῦ χώρου, ὅπου συντελεῖται ἡ ἐργασία καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπορεύεται καὶ ἡ βιομηχανικὴ ἐποχὴ. Τὸ ἐργοστάσιον (5).

Ἡ βιομηχανικὴ κοινωνιολογία ἔχει ἀκριβῶς ὡς ἀντικείμενον ἐρεύνης «τὰ προβλήματα τῆς κοινωνικῆς συναρμογῆς τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων» (6). Οἱ Ἀνθρώπινες Σχέσεις, ὅταν διαμορφοῦνται ἐντὸς τοῦ βιομηχανικοῦ χώρου ἐρ-

5. Τὸ θέμα τοῦτο λίαν ἐπιτυχῶς ἔχει διαπραγματεῦθῆ ὁ Γ. Κωστάκης εἰς σειράς δημοσιεύσεων εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων.

6. Βλέπε I. Ξηροτύρη, Καθηγητοῦ Κοινωνιολογίας, «Βιομηχανικὴ Κοινωνιολογία» Θεσσαλονίκη *58, σελίς 5 ἀνατύπου ἐκ τοῦ ἐπ' ἀριθ. 12 Δελτίου τῆς Ε. Β. Ε. Θ.

γασίας, ἀποτελοῦν* σπουδαῖον ὑλικὸν διὰ τὰς Δημοσίας Σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπιθυμοῦν νὰ συντελέσουν διὰ τοῦ ρόλου των εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς εὐνοϊκῆς στάσεως τῶν ἐργαζομένων ἀπέναντι κυρίως εἰς τὴν ἐργασίαν των ποῦ ἔχει κοινωνικὴν ἀποστολὴν γενικώτερον, ἀλλὰ καὶ εἰδικώτερον διὰ τὴν πρόοδον τῆς βιομηχανίας.

Ὁ ρόλος τῶν Δημοσίων Σχέσεων εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἶναι ρόλος ρυθμιστικὸς καὶ τείνει εἰς τὴν ἐξασφάλισιν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουν τὴν συμφωνίαν μεταξύ διοικήσεως καὶ διοικουμένων.

Διὰ τῆς ἐργασίας τῶν Δημοσίων Σχέσεων καὶ τῆς παροχῆς κινήτρων ἀπὸ τὴν Διοίκησιν τῶν Ἐπιχειρήσεων, ἡ ἐπίδρασις τοῦ τεχνητοῦ περιβάλλοντος δὲν δημιουργεῖ ἀπαθλίωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ δὲν ἐπενεργεῖ ὡς καταλυτικὸν καὶ μηδενιστικὸν στοιχείον, ἀλλὰ ἐπενεργεῖ ὡς νέα οὐσία τῆς ὁποίας ἡ ἀξία συνίσταται εἰς τὴν ἀπόδοσιν νέου πνευματικοῦ περιεχομένου, ἐκείνου ποῦ συνδέει τὰ ἄτομα μετὰ τὴν διοίκησιν, διὰ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων.

Ἡ διαμόρφωσις τῆς καταστάσεως αὐτῆς μεταφέρεται ἐν συνεχείᾳ αὐτομάτως, χωρὶς νὰ ἐπενεργήσῃ σύνδεσμος, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν περιβάλλον διὰ τῆς συναναστροφῆς τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐργασίας, μετὰ τῶν μελῶν μιᾶς γενικωτέρας κοινωνίας εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι μέλη καὶ οἱ ἴδιοι. Ἡ συναναστροφή αὕτη κυκλοφορεῖ λοιπὸν τὴν μερικὴν γνώμην, ἡ ὁποία ἐπηρέαζει τὸ σύνολον καὶ συντελεῖ εἰς τὴν γενίκευσιν τῆς γνώμης καὶ τὴν δημιουργίαν τοιοῦτοτρόπως κοινωνικῆς στάσεως. Αἱ βιομηχανικαὶ λοιπὸν σχέσεις μεταφερόμεναι εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ ἐργοστασίου κλίμα συντελοῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐξωβιομηχανικῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι καὶ ρυθμίζουσι ἐπιπλέον καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν στάσιν τοῦ κοινοῦ ἐναντι τῆς προτιμήσεως τῆς παραγωγῆς.

Αὐτὸς ὁ μηχανισμὸς ἐπιδρᾷ τόσον πολὺ εἰς τὴν σύγχρονον ἐμπορικὴν σκέψιν, ὥστε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀνάγκην εἰς τὰς Δημοσίας Σχέσεις νὰ δικαιολογοῦν κάτω ἀπὸ τὸ πρῶτον τῆς μερικῆς καὶ γενικῆς ὀφειλῆς αὐτὸ τοῦτο τὸ κέρδος τῶν βιομηχανῶν, τὸ ὁποῖον ἄλλωστε περιέχει πλὴν τῆς διαθέσεως τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας καὶ τὴν προσωπικὴν ἐργασίαν διὰ τὴν, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, ἐξυπηρέτησιν μέσω τῆς βιομηχανίας τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ἡ διάπλασις τῆς βιομηχανικῆς γνώμης εἶναι λοιπὸν ἓνα πρόβλημα μετὰ λύσιν. Τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἐξετέθησαν εἰς τὴν παρούσαν ἐργασίαν εἶναι ἀναμφιβόλως μέρος πολλῶν τοιούτων, τὰ ὁποῖα γινώσκτα ἢ ἀνεξερευνήτα ὀφείλουσι νὰ ἀνεύρουν καὶ καλλιεργήσονται αἱ Δημόσια Σχέσεις, τῶν ὁποίων ὁ ρόλος εἶναι θετικὸς διὰ τὴν βιομηχανίαν, ὅταν ὑπάρχῃ ἐν τῇ οὐσίᾳ.